

se je med petjem odprla zaveza in se je pokazalo božično drevo v lesketaočem blišču. Božično dete je obdarilo 92 šolarjev z oblačili, obutjem, knjigami, zvezki, t. d. Slovesno je pred božičnim drevescem deca obljubila zvestobo in udanost naši edinstveni domovini Jugoslaviji — zaklicala je 3-kratni živio našemu kralju Aleksandru, zapela nekaj domorodnih pesmic in se vesela razšla. Pridobili smo si srca otrok in staršev tu — in onstran meje! Vsled nesmiselne razmejitve je naša vas razdeljena, tako da je padlo dokaj zgodnjih naših ljudi pod Avstrijo. Kaj radi bi otroci posejali našo šolo, a avstrijska uprava jih sili v nemško — preje našo novo CM šolo, ki je 100 korakov tik naše slovenske 2-razrednice. Tamkaj imajo učitelja Nemca, ki ni več slovenščine, a deca ne nemščine! Tudi ti nesrečni so bili deležni naše božičnice in komaj čakajo odrešenja, da bodo Jugoslovani. Do tako lepega uspeha so pripomogli mnogi rodoljubi, ki znajo ceniti pomen obmejnega šolstva, pa tudi CM družba in Jugoslovenska Matica z večjimi zneski. Vsem iskrena hvala!

— **V Trebnjem** (Šolski oder) je priredila šolska mladina 11. dec. t. l. čarobno igro v 5 dej.: »V delu je sreča.« Mnogobrojen obisk iz vseh slojev prebivalstva je dokazal, da ljudstvo razumeva velik vzgojni pomen mladinskih predstav.

Književnost in umetnost.

Vse pod tem zaglavjem navedene knjige, muzikantje, tiskovine i. t. d. prodaja in sprejema zanje naročeno knjigarna »Učiteljske tiskarne v Ljubljani«, Františkanska ulica šte. 6.

— **K Nekoč je bilo jezero.** Dolinska bajka. Spisal Gustav Šilih. Naslovno stran narisal Josip Zagar. V Ljubljani 1921. Natisnila in založila »Učiteljska tiskarna«.

Nekaj posebnega! Že dolgo nisem čital kajke knjige s tako slastjo, s takim užitkom, kot sem čital to. Bajka! Skoro ustrašil sem se ob tej besedi, premotivši obenem obseg knjige. Bajke navadno niso tako obsežne. Ali ni napisal pisatelj morda samo povesti iz življenja poganskih Slovencev? Sploh sem imel, ko sem čital prve strani knjige, razne pomisleke. Bajke so namenjene navadno otrokom. Toda že prvi stavki, dasi lepo razpredeni in tudi lepo zaokroženi — ali niso pretežki za mladino? Kako naj sledi njih bogati vsebini z vsem umevanjem mlada nemirna glavič? Ali se posreči pisatelju, da ukroti razmišljenost, ki je lastna mlademu bitju, da si izsili pri njej tisto pozornost, s katero mora človek stvar čitati, da ne izgubi spis svoje relativne vrednosti? Absolutne vrednosti seveda ne! Kajti vrednost kakenga duševnega proizvoda ni zavisna od tega, kako jo ta ali oni uživa! Mene — starega človeka — je imel pisatelj takoj popolnoma v oblasti. Nisem se mogel ločiti od čtiva in tako zelo me je prevzela stvar, da nisem nič manj kot tri večere sanjal o prelepem zaleškem jezeru. Dvakrat sem ga videl v vsej tisti divni krasoti, o kateri nam ve pisatelj toliko povedati, tretjič, žal, mi je oživel ta krasota samo še v spominu, dočim so oči gledale — v spanju seveda — že tisto neprijetno pustino, ki se je skrivala pod vodo. Jezero je bilo odtekelo — Pojal sem se okrog nekega mlina in dvigal z velikim trudom zatvornice, da bi se izlila voda iz jezu ter napolnila zopet tisto prazno kotanjo. Ni se mi posrečilo. Vdrtina je ostala na mojo veliko žalost mrtva in pusta. Zares, za tisto jezero mi je resnično žal in bržčas tudi marsikomu drugemu!

Mene je torej pisatelj s svojo poezijo takoj omamila. A mislim, da se tudi mladina ne bo mogla odtegniti veliki sugestivni moči pisateljevega peresa. Seveda mladina bo uživala bajko po svoje. Najbolje bi bilo, da bi je ne čitala sama. Take stvari naj bi se čitale skupaj v šoli pod vodstvom učitelja, zakaj tudi zrelejša in morda baš zrelejša mladina se iz knjige lahko nauči vse mogoče. Kajti ta knjiga je prava zakladnica ne samo poezije, temveč tudi vzgojnemu namenom in pouku sploh služečih motivov. Dane je torej dovolj prilike pedagogu in učitelju za udejstvovanje. Seveda pa bosta morala gledati pedagog in učitelj, da ne pokvarita mladini užitka, ki mu ga nudi tista prelestna poezija, ki dehti iz vsakega stavka te knjige. Vsekakor je naloga obeh, da opozarjata ob čitanju svoje učence tudi na pesniške lepote ter tako budita v njih čut in dovzetnost za poezijo in umetnost.

Pisatelja je nekoliko skrbelo, da bi ga čitatelji, katerim je njegovo delo v prvi vrsti namenjeno, ne razumeli. Zato se obrača v zadnjem poglavju do mladine in ji podaja nekako razlago. To je po mo-

jem mnenju napaka! Tu je zmagal pedagog nad umetnikom! S tem poglavjem je pisatelj degradiral sam svoje delo, akoravno je tudi to poglavje kaj lepo pisano. Tiste pomembne besede: »Narod živi in bo živel, dokler bo vreden življenja...«, s katerimi se bajka končuje, naj bi bil izustil Veles ali kdorkoli že prej ob kaki priliki. To poglavje je privesek, ki ne spada k umotvoru, ki je končan z 276. stranjo. Če se je pisatelju že na vsak način zdelo potrebno, da poda kako razlago, naj bi bil spisal nekaj epiloga ali pa nekako navodilo za učitelje. Sploh od V. poglavja dalje pisateljeva pesniška moč malce ponehava. Pa tudi ni čudno! Saj je že v prvi polovici knjige nakopičenega toliko lepega, da človek strmi in strmi. Sicer pa so na svetu različni okusi! Zame vsaj so vse tiste priprave za odstranitev jezera in uničenje jezerske pošasti preveč na široko popisane. Pa seveda, pisatelj je hotel pokazati, da se dajo velika dela izvršiti le z velikim naporom!

Pa če bi pisatelj ne bil napisal 11. poglavja — naj mimogrede opozorim, da so označena poglavja, pač pomotoma, deloma z rimskimi, deloma z arabskimi številkami — če bi torej ne bil podal pisatelj nekake razlage, ali bi si ne bil potem razlagal njegovega dela vsak po svoje? No, to bi po mojem mnenju nič ne pomenilo! Vsak učitelj bi razlagal pač bajko svojim učencem tako, kakor bi vselej zahtevala dejanska potreba. Saj nam tudi pisatelj v zadnjem poglavju še ni pojasnil vsega. Pod pozojem na pr. si mislimo lahko kakenga izmed naših zunanjih sovražnikov — Nemca, Laha, pozoj je pa lahko tudi simbol ene ali druge izmed onih slabih lastnosti našega naroda, ki ga uganabljajo — sovrašnja — ki ga omenja pisatelj sam — a tudi nezmernosti, lenobe, zavisti itd. itd. Tudi razne osebe, ki nastopajo v bajki, so nam lahko simboli, oz. predstavljateli oseb, ki dandanes med nami živijo. Kdo na pr. je Kurent, ki poje v kresni noči škratom? Vsekakor kak pesnik ali prosvetnik naš! Morda Cankar, morda kdo drugi! In škratje? Lahko si mislimo to in ono! In Gojmir! Ali ni Gojmir pisatelj sam? Pa Stojan in Domogoj! Da, ta Stojan Samostal! Ali ni mar simbol človeka, ki zna in hoče stati na lastnih nogah, človek, ki samostojno misli in ki je dovolj pogumen, da se upre zastarelim običajem in zakonom, ako niso v skladu z njegovim prepričanjem in ako se pokaže, da so zapreka napredku? »Ti nisi zadružen!« Ali ni to toliko kakor: Ti nisi »naš«, ti ne spadaš k naši stranki!... Ali ni pisatelj s tem prav dobro pogodil klikovstva, ki se pri nas vsepovsod tako ostudno ščeperi?... Seveda je pisatelju na drugi strani zadruga tudi simbol sloge, edinstva! Da, sloga, edinstvo je tisto, kar pisatelj pred vsem priporoča Zaleščanom — Slovincem, prikrito in neprikrito! Saj Veles sam vzdihne, ko ga Gojmir vpraša, če ostanejo Zaleščani svobodni: »O da... ostali bi svobodni... če bi bili složni in edini!«...

In ni mar jezero samo nekaj simbol, tisto krasno, tako zapeljivo smehljajoče se jezero, ki krije v svojem naročju zlobno pošast in tisto smrdljivo blato ob dnu, ki pride na dan, ko se zgodi, da mora voda odteči, da mora jezero, kakor za kazen, zapustiti svoj stoletni dom in kakor izgnanec oditi v tuj, neznan svet... ali ni to jezero simbol človeka s prijaznim, zapeljivim licem in morda nedolžnim pogledom, a zlobnim, lokavim srcem in grdimi lastnostmi, ki se dolgo dolgo skrivajo, a se nekoč nenadoma razodenejo v začudenje premnogih?... Skoro gotovo je, da si pisatelj vsega tega ni tako mislil, a kdo more reči, da ta prispodoba ne velja? Kdo more braniti in kdo more zameriti čitatelju, ako dopusti ob čitanju tega in vsakega drugega podobnega dela še svoji lastni domišljiji, da se razmahne in da išče in najde v njem še več, nego je nameraval podati pisatelj? Ni li mar prav, da se seme, zasejano od pisatelja, postoteri, da vzklije in se razcvete ter obroditi tisočero sadov?

In tako je še nešteto stvari, o katerih bi se dalo govoriti. Če bi se hotel dotakniti vsega, kar da v tej knjigi misliti, bi moral napisati vsaj tako debelo knjigo, kakor jo je napisal pisatelj!

Občudoval sem v tej povesti marsikaj. Tako na pr. tudi to, kako je pisatelj na vse, pa prav na vse mislil. Včasih mi je prišlo na um: Stoj, to nam je pisatelj pozabil povedati. Pa ni! Kakor bi bil vnaprej čutil, kake misli se bodo temu ali onemu čitatelju porajale, ko pride do gotovega mesta, se spomni še pravočasno, dase morda malo zapoznelo, da omeni kar mimogrede še to in ono, kar bi utegnilo koga zanimati. Ko se Stojan odloči, da izpusti jezero, se mi je nehote vsilila

misel: pri tej stvari se pisatelj, oz. njegov junak malce ureže! Kajti povodenj, ki jo z odpeljavo vode drugod povzroči, ali pojde pač to?... Toda pisatelj je zaslužil možnost tudi tega pomisleka in uravnal je vse tako lepo, da mora biti vsakdo zadovoljen, če ni že prevelik sitnež. S tem jezerom meni sicer tudi drugače ni šlo vse skup. Pred kakimi petnajststo leti naj bi se bilo »širilo nekje v porečju bistre Save« jezero, ki ga dandanes ni? Takemu naziranjju se protivi geologija! Pred več tisoč leti da! Toda pisatelj je tudi to pojasnil. Stena, ki zabranjuje vodi odtok, ni živa, temveč navaljena skala! Utrgala se je nekoč tam v sivih vrhovih, pribučala doli ter se zagodila tako, da je ustavila in zajezila gorski potok. Za to se Stojanu naposled tudi posreči, da jo razmaje in s pomočjo vodne sile podere. Tako seveda se ujema! Na ta način je jezero lahko nastalo in zopet izginilo!... To so malenkosti, ki jih ne omenjam zaradi tega, ker bi jim pripisoval kako važnost, in še manj, da bi razkazoval morda svojo bistrumost. Pisatelju se ni bilo treba brigati za take stvari. Sai vemo, kaj je licentia poetica! A da pisatelj tudi tega ni prezrl, je dokaz, kako je svoje delo vsestransko tudi v najmanjših detaljih preudaril.

Ljudje, s katerimi nas pisatelj v svoji bajki seznaja, se le malo ali nič ne razločujejo od ljudi, ki jih dandanes srečujemo. Razen tega, da vzklikajo pri bogovih in da imajo staroslovenska imena, ne zaslediš na njih ničesar, kar bi smelo veljati kot posebno karakteristično — dokaz, da ima pisatelj res sedanje razmere in sedanje ljudi pred očmi. Posebno globoki ti ljudje niso, a napačno bi bilo, če bi sklepali iz tega, da pisatelju ni dano, poseči tudi v globine človeškega bitja in srca. To hočemo še videti! Očividno mu tu ni šlo za kaj takega in segalo bi v istini preko okvira one naloge, ki jo je vzel nase, ko se je odločil spisati bajko, ako bi se bil bavil preobširno z duševno analizo svojih junakov. Saj od priske prisrčnosti je v povesti dovolj! Treba se samo spomniti, kako govori Stojan s svojo ženo in svojim sinkom in kako govorita ta dva med seboj in z njim. Poglavitna, zares občudovanja vredna moč pisateljeva se kaže v slikanju prirode in raznih pojavov v njej. Njegova fantazija v tem je neizčrpna. Če pravi pisatelj nekje sam: »Slika se je vrstila za sliko, prizor za prizorom,« velja to, preneseno v sedanjik, o njegovem delu doslovno. Zlasti v 5. poglavju je nanizal toliko prekrasnih slik in prizorov in nam jih podal s tako bleščečimi barvami, da nam prehaja skoro vid, da se nas loteva skoro omotica. Da, skoro preveč je teh lepih slik! Vsaj meni se vidi, da se vdaja pisateljeva fantazija semtertja vendarle malo preveč razkošju in razsipnosti. Preveliko bogastvo je breme! Ali ne bo ta množica pestrih prizorov učinkovala na čitatelja utrudljivo? V mislih imam seveda samo one čitatelje, ki jim je navada, da se poglobe v vsak posamezen stavek in ki niso zadovoljni sami s seboj, ako niso proniknili s popolnim umevanjem tega, kar čitajo. Kar se tiče onih čitateljev, ki čitajo površno in ki imajo navado, da preskakujejo, so to itak proč vrženi biseri!...

Ni mnogo lenoslovnih del ne v naši in niti ne v svetovni literaturi, ki bi jih človek večkrat jemal v roke in čital. Da po tej knjigi marsikdo poseže drugič in tretjič, o tem sem prepričan!...

Čestitam pisatelju na tem delu. Čestitam mu kot neznanec neznanu. A čestitam tudi učitelstvu, v čigar sredi se je pojavil nov talent, ki ne bo samo njemu, temveč, ako me vse ne vara, vsemu narodu v čast in ponos!

Dr. Fr. Zbašnik.

— **k Vrh Razglednika, tretji zvezek.** O prvih dveh zvezkih je grinesel naš list ugodno in pohvalno kritiko, in isto velja o tretjem. Našeje smo kratko vsebino: Živalstvo naših gozdov, Kajman, Svetovlastniku V. Anorganizmi, Ljubljansko barje, Kirgizi, Fotografični panorama, Amaterstvo in šport, računski članek in lepo število podob s kolorirano sliko na čelu. List popolnoma podaja to, kar obljublja, zato ga opetovano priporočamo šolam in učitelstvu ter inteligenci sploh. Priporočamo pa tudi naročnikom, da so točni z naročnino, kajti tretja številka je le zato zakasnela, ker ima list ogromne stroške, ki jih pa ne zmore brez točne naročnine; zato se obrača do zamudnikov, da store svojo dolžnost, kakor jo list sam pošteno vrši. Letnih 300 K od maja do maja za tako opremo, gotovo ni veliko!

— **k »Zvonček«, 12. šte. ima sledečo vsebino.** 1. Jos. Vandot: Muca prede... Pesem. 2. Ernest Sušteršič: Vdova Ra-

dojevičeva. Povest. 3. Vrh Triglava. Podoba. 4. L. Ogorek: Ivan Hribar. Životopis s podobo. 5. Janko Leban: Usmiljeni deček. Povest. 6. Ewald — Humek: Pri-povedka o dvonožcu s 4 podobami. 7. Jos. Vandot: Zvezda utrne se... Pesem. 8. Fran Erjavec: Srbske narodne pripovedke. 9. Miroslav Kunčič: Jaz bi stopil... Pesem. 10. Na našem morju. Podoba. 11. Pouk in zabava. 12. Kotiček gospoda Doropolskega. 13. Ob sklepu XXII. letnika.

— **k »Popotnik«, 12. šte. ima sledečo vsebino:** Regina (Gobec): Socialnost spozna. Josip Kobal: Zavodi za slepce. Eliza Kukovec: Sistematične vaje za logično spisovanje. Kolnik: Kako računimo. A. Slovstvo. Josip Brinar: Slovenska slovnica za osnovne šole. I., II. del. (Dr. Josip Tomižek.) — Josip Brinar: Čitanka za meščanske šole. II. del. (—t.) — Lesica-Lokovšek-Dr. Mole: Prva srbska ali hrvatska čitanka. (Mil. R. Majstorović.) — Jožef Reisner: Fizika za višje razrede srednjih šol. (Dr. S. Dolar. B. Casopisni vpogled. C. To in ono. František Drtina. — Posebni šolski zakon za meščanske šole. (P. Flere.) — Lažnjivi pregovori. (F. V. — Drobne pedagoške novice. — Dr. Fr. Derganc: Filozofski slovar. (Dalje.)

— **k »Ljubljanski Zvon«.** Vsebinsko decembrskega zvezka: 1. Miran Jarc: Rastoče drevo. — 2. Pastuškin: Sramežljiva zarja. — 3. Ivo Šorli: Zgodbe o nekaterih krščanskih čednostih in nečednostih. — 4. Ivan Albreht: Fantazija o dveh. — 5. Dr. Ivan Prijatelj: Duševni profili naših preporoditeljev. — 6. Juš Kozak: Rdeče lise. — 7. Mirko Pretnar: V lepih nočeh. — 8. Pastuškin: Dekle s počim srcem. — 9. Marija Kmetova: Notturmo. (Enodejanka). — 10. Mirko Pretnar: Samo besede. — 11. A. P.: Lastovka. — 12. Ivan Albreht: Molitev. — 13. Književna poročila. I. A. G.: Tavčar Ivan: Zbrani spisi. — Fran Levstik: Izbrani spisi za mladino. — Dr. Lokar: Slovenska čitanka za višje razrede srednjih in njim sorodnih šol. — Josip Vidmar: Čehov Ant. P.: Sosedje in druge novele. — A. Funtek: Dve Meškovi povesti v nemškem prevodu. (Konec.) — Ivan Zorec: Crnjanski Milan: Priče o muškom. — 14. Nove knjige.

— **k Iz Ljubljane čez Poljane,** pesmi in slike za mlade ljudi. Spesnila Vida Jerajeva. Risal G. Ant. Kos. Božič 1921. Založila Slovenska Matica. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. Vsebinsko: Tri punčke, izprehod, godovanje, Mara plete, nesreča, materina roka, uspavanka, Miklavžev semenj, jaslice, roparski grad, solnčece, ples, svatba, vračček, neličje, črna vojska, »stir Grogga, kralj Matjaž, pilot. Devetnaest prav prisrčnih pesmic izpopolnjuje lepo opremljeno knjigo. Otrokom dovolj lasne, ljubke in v gladki besedi vezane, se bodo otrokom hitro priljubile za memoriranje. Manj posvečene so slike, ne z ozirom na njih dovršenost in umetniško vrednost, a z ozirom na prikladnost in jasnost za otroke. Cena 60 K, po pošti 64 K. Knjigo prav toplo priporočamo za otroke.

— **k Narodni okraski na kožuhih in pirih** je naslov najnovejši zbirki profesorja Alberta Siča, ki je pravkar izšla v drž. zalogi šolskih knjig in učil, v Ljubljani, Gradišče šte. 4. Zbirka obstoja iz 41 velikih listov, ki nudijo zlasti našemu žensstvu obilo prekrasnih motivov za pisano vezenje in apliciranje. To delo je najlepši nastavek Sičevega že pred leti v založbi Kleinmayer & Bamberg v Ljubljani, izšlega dela »Narodne vezenine« in je krasno darilo, za to je slavnemu občinstvu kar najtopleje priporočamo. Profesor Sič je s svojim znanim umetniškim okusom izbral v tej novi zbirki najlepše in najdekorativnejše ornamente teh strok. Upamo, da bode svoje delo s katerim orje ledino med Slovenci vztrajno in uspešno nadaljeval. Več o tem delu izgovorimo v prihodnjih dneh.

Neodrešena domovina.

— **r Tržaški »Učiteljski List«** piše: »Učiteljski Tovariš« je v poročilu o sestavi upravnega odbora Zveze izpusil ime tov. Hreščaka. Zakaj neki, nam ni znano. Taka praksa nas spominja nekoliko na ono civilnega komisarijata za sežanski okraj: čeprav je tov. Hreščak že več let predsednik okrajnega učiteljskega društva, vendar ga nočejo priznati kot takega. S tem ga doslej prav nič niso spravili ob kredit in tudi užaljen ni tovariš ni najmanj. Zdrav in čvrst je kakor po navadi. — S tem, da ponatiskujemo gorenjo notico v celotnem obsegu z ocvirki vred, upamo, da smo prepričali »Uč. list« o naši nekrivdi, če je ime tovariša-odbornika H. slučajno izpadlo v svoječasnem poročilu v našem listu. Popravili smo to sicer tako brezpomembno napako toliko raje, ker ne maramo de-